

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Investigating Some of the Causes Behind Reading Weakness in Seventh Grade Students and Providing Solutions to Improve it; A Case Study

Naseh Melaii*

* Ph. D in Arabic language and literature; Visiting Professor at Farhangian University, Kurdistan, Iran.

ABSTRACT

Keywords:

Investigating, Seventh Grade, Reading Weakness, Improve

Corresponding Author:

naseh.m1986@gmail.com

Background and Objectives: The foundation of reading skill is established in the first decade of life, especially the second half of it. In the Persian lessons, I realized extreme weakness of one of students in reading. A number of students in each class in the seventh grade of Mulana Khalid School had this problem, and it is necessary to find some of its causes and provide solutions for improvement.

Methods: This research by relying on a library study and descriptive-analytical method and using observation, note-taking, interviewing, studying archival educational documents, and a field survey of one of the weakest students in reading, aims to show the slight change in reading skill.

Findings: Now he reads Persian texts better than before. His reading speed has increased compared to the initial assessment, and at the same time, he reads textbooks with greater accuracy. He has better and more meaningful relationships with his classmates and has reduced his previous tendency to be isolated.

Conclusion: The root of this problem stems from poor family circumstances. Due to extremely unfavorable family circumstances, the weakness of the educational system, and the lack of attention from teachers, there are many students achieve less success in this field. The above-mentioned issues are among the most important obstacles to seventh-grade students' success in reading.

ISSN (Online):

DOI:

Received:

Revised:

Accepted:

PP:

Citation (APA):

بررسی برخی از علل ضعف روخوانی دانش آموزان پایه هفتم و ارائه راهکارهایی برای بهبود آن؛ یک مطالعه موردی

مقاله پژوهشی / مروری

ناصح ملائی*

* دانش‌آموخته دکتری زبان و ادبیات عربی؛ استادمعدو دانشگاه فرهنگیان؛ کردستان؛ ایران.

چکیده

پیشینه و اهداف: اساس مهارت روخوانی در دهه اول زندگی و به ویژه نیمه دوم آن استوار می‌گردد. در درس پیام‌های آسمان پایه هفتم به ضعف شدید یکی از دانش‌آموزان در روخوانی پی بردم. تعدادی از دانش‌آموزان هر کلاس در پایه هفتم مدرسه مولاناخالد این مشکل را داشتند که یافتن برخی از علل آن و ارائه راهکارهایی برای بهبودش ضروری است.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

روش‌ها: این تحقیق سعی دارد با تکیه بر مطالعه کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی و بکارگیری ابزار مشاهده، یادداشت‌برداری، مصاحبه، مطالعه مستندات آموزشی آرشیوی و بررسی میدانی روخوانی یکی از ضعیف‌ترین دانش‌آموزان پایه هفتم، تغییر نسبتاً مطلوب این مهارت را در متون فارسی نشان دهد.

یافته‌ها: اینک دانش‌آموز موردنظر متون فارسی را بهتر و روان‌تر از قبل می‌خواند. سرعت خواندن او نسبت به ارزیابی اولیه ابتدای سال تحصیلی بیشتر شده است. او پس از اجرای برنامه تقویتی مهارت روخوانی ارتباط بهتر و بیشتری با همکلاسی‌هایش دارد و از میل به گوشه‌گیری پیشترش کاسته است.

DOI:

نتیجه‌گیری: ریشه اصلی این ضعف به شرایط بسیار نامساعد خانوادگی برمی‌گردد. بعلاوه، نگرش انعطاف‌ناپذیر سیستم آموزشی و کم‌توجهی معلمان مقطع ابتدایی باعث دلسردی دانش‌آموزان نسبت به فعالیت‌هایی همچون روخوانی شده است. موارد یادشده، از مهم‌ترین موانع موفقیت دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول و به ویژه پایه هفتم در روخوانی هستند. تعامل هرچه بیشتر مدرسه با خانواده، تغییر نگاه سیستم آموزشی نسبت به توانایی‌های متفاوت دانش‌آموزان و برنامه‌ریزی برای رشد آن توانایی‌ها، و ترغیب دانش‌آموزان برای پذیرش برخی مسئولیت‌های محدود و همکاری با همکلاسی‌های خویش می‌تواند راهکارهایی مناسب برای بهبود مهارت روخوانی باشند.

واژه‌های کلیدی:

بررسی، پایه هفتم، ضعف روخوانی، بهبود.

رایانامه:

naseh.m1986@gmail.com

تاریخ دریافت:

تاریخ بازنگری:

تاریخ پذیرش:

شماره صفحات:

مقدمه

مهارت‌های زبانی به عنوان شاخص‌هایی معتبر، نشان‌دهنده‌ی توانایی و تجربه تحصیلی و پیش‌زمینه‌ی آموزشی دانش‌آموزان هستند. ناتوانی یا ضعف دانش‌آموز در هر یک از مهارت‌ها علت‌های خود را داشته و رفع آنها نیز راهکارهای ویژه‌ای را می‌طلبد. خواندن متون، یک مهارت ساده و غیرمرتبط با دیگر مهارت‌ها و به‌ویژه گوش‌دادن و نوشتن نیست. «خواندن فرایندی پیچیده است که نیازمند شایستگی در چندین مهارت مختلف است، یادگیری خواندن شامل حرکت از مهارت‌های مکانیکی پایه مورد نیاز برای خواندن حروف و کلمات تا مهارت‌های درک مطلب (معنی کلمات، جملات، پاراگراف‌ها و فصل‌ها) می‌شود» (ریف و استرن؛ ۱۳۹۷). این تعریف از یک طرف به جنبه فیزیولوژیک خواندن توجه نموده و از دیگر طرف نیز، به جنبه غیرعینی و ضمنی خواندن اشاره دارد و نقش مهارت‌های تأثیرگذار در این فرایند را نشان می‌دهد.

یکی از مفاهیم بسیار ساده و در عین حال خیلی مهم و مرتبط با خواندن، روخوانی است. روخوانی در مرحله یا سطح پایینتری از خواندن قرار دارد و به مثابه مقدمه خواندن است و اهمال آن می‌تواند عمل خواندن را در حال و آینده با مشکل قطعی روبرو سازد. روخوانی در نهایت به خواندن منتهی می‌شود و در حقیقت نوعی خواندن بالقوه است که اگر جریان درست خود را طی نکند، فعلیت ضعیف و ناقصی پیدا خواهد کرد. تفاوت جزئی میان روخوانی و خواندن باعث پیدایش دیدگاه‌های متفاوتی نسبت به خواندن شده است. از جمله، عده‌ای از صاحب‌نظران دیدگاهی «از پایین به بالا» به خواندن دارند و در مقابل آنان، عده‌ای دیگر دیدگاهی «از بالا به پایین». در دیدگاه اول ابتدا کدخوانی و بازیابی کلمات صورت گرفته و سپس معنا درک می‌شود. در دیدگاه دوم اما به کمک ساختهای شناختی رده بالا، درک اطلاعات تکواژی یا کلمه‌ای و واجی صورت می‌گیرد. دیدگاه سومی نیز وجود دارد که روخوانی یا کدخوانی کلمات را با خواندن یا درک معنا همزمان و موازی می‌داند (فلاد و سالوس، ۱۳۶۹). به بیانی دیگر، روخوانی همان جنبه فیزیکی خواندن است و کمتر به جنبه ضمنی آن اشاره دارد. دانش‌آموزان در مراحل ابتدایی و تا حدی متوسطه اول بیشتر با جنبه ملموس و عینی خواندن روبرو هستند و چه بسیار متونی که فقط آن را می‌خوانند و درک درستی از آن ندارند، اما این جریان در آینده برطرف شده و با تکامل رشد و معرفت خویش، به منظور نهایی خواندن دست پیدا خواهند کرد. نقش معلم در یافتن مسائل مربوط به روخوانی و چاره آن حساس و حیاتی است. اگر در بزنگاه‌های تحصیلی، ضعف دانش‌آموز در روخوانی برطرف نشود، یقیناً نتایج منفی آن در همه دروس و ادامه تحصیل او نیز ظاهر خواهند شد. در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ در دبیرستان متوسطه اول پسرانه مولاناخالد نقشبندی، دو درس عربی و پیام‌های آسمان تدریس می‌کنم. در درس پیام‌های آسمان، وقت مشخصی را به روخوانی متن درس جدید اختصاص می‌دهم. اگر دانش‌آموزانم پایه هفتم باشند، حساسیتم نسبت به روخوانی آنان بیشتر می‌شود. در اولین جلسه‌های ارزشیابی اولیه سال تحصیلی جدید به ضعف بسیار شدید یکی از دانش‌آموزان پایه هفتم در متون فارسی کتاب پیام‌های آسمان پی بردم. از همکاران و به‌ویژه دبیران زبان فارسی نیز جویای وضعیت روخوانی او شدم که ابراز نارضایتی کردند. تشخیص همکاران نیز درباره او به تشخیص من بسیار نزدیک بود. «اختلال خواندن نسبت به اختلالات دیکته و ریاضیات شایع‌تر می‌باشد و در حدود ۸۵ تا ۹۰ درصد دانش‌آموزان با ناتوانی یادگیری، در خواندن مشکل دارند» (اکبری، ۱۳۹۰).

گروه همسالان یکی از مهم‌ترین ارکان تأثیرگذار بر دانش‌آموز به شمار می‌آیند. شناختی که این گروه نسبت به دانش‌آموز دارند منبعی مهم و دقیق است. در گفتگوی ساده و دوستانه‌ای که درباره روخوانی دانش‌آموز هدف با همکلاسی‌هایش داشتم، نکات بسیار کلیدی و مهمی را ذکر کردند. گفته‌های آنان را با دقت ثبت کردم.

برای بررسی بیشتر و بهتر وضعیت او، با مادرش در چند جلسه گفتگو کردم. پدرش پس از یک حادثه و تحمل قریب به ده سال ناتوانی و ماندن در بستر بیماری، در مدت همه‌گیری بیماری کرونا و همزمان با تحصیل پسرش در پایه سوم ابتدایی وفات کرده است. یک سال پس از وفات پدر، خواهرش ازدواج کرده و تاکنون با مادرش زندگی می‌کند. بنا به گفته مادر و همچنین خود او، خواهرش در درسهایش بسیار به او کمک می‌کرده است. تحصیلات مادرش نیز تا پایه دوم ابتدایی بوده و برای کمک به او کافی نبوده است. فریدونی کوچکسرای (۱۴۰۲) با اشاره به تأثیرات شیوع بیماری کرونا به این نتیجه رسیده است که عدم علاقمندی خانواده‌ها و به تبع آن دانش‌آموزان به مطالعه و کتابخوانی منجر به ضعف مهارت خواندن، درک و تجزیه و تحلیل متن گردیده است. با بررسی کارنامه کلاس چهارم دریافتیم تا پایه دوم ابتدایی در دروسی همچون زبان فارسی وضعیت نه چندان مطلوبی داشته است که پس از مرگ پدر و ازدواج خواهرش، آن وضعیت در همان سطح باقی مانده و کمترین تغییری داشته و چه بسا بدتر نیز شده است. کانون خانواده برای دانش‌آموز ما محیط فعال و محرکی نبوده است. «ساختار خانواده و جایگاه کودک در آن، نقش مهمی در رشد تحصیلی، شخصیتی و تربیتی وی ایفا می‌کند و اولین پایه‌های تعلیم و تربیت در خانواده به عنوان نخستین نهاد اجتماعی گذارده می‌شود» (محمدی کیادهی و عموزاد مهدیرجی، ۱۴۰۱). رسول‌زاده (۱۳۹۷) در پژوهش خود خانواده را به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مهارت خواندن می‌داند. همچنین اشاره می‌کند که در اکثر مطالعات صورت‌گرفته، میان پیشینه خانوادگی دانش‌آموزان و رشد مهارت خواندن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. پس از اشراف کافی بر مسأله، در چند جلسه روخوانی و ثبت و ضبط صدای دانش‌آموز، نوع مشکل او در روخوانی متون فارسی را پیدا کردم. از جمله مشکلات و کاستی‌های او در روخوانی می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- ۱- حذف و اضافه کردن حروف. مثلاً در واژگانی همچون: بگفتا (باگفتا)، همان (همن)،
- ۲- اضافه کردن حروف اضافه در میان کلمات. مثلاً آوردن خودسرانه «هر»، «به»، «از»، «در».
- ۳- تغییر یا ابدال حروف در واژه. مثلاً تغییر واج «ح» به «ج» یا برعکس و «ک» به «گ» یا برعکس.
- ۴- ترخیم و تشویش و قلب کلمه. مثلاً تبدیل همین به همه؛ همنشین به همشت، این به آن؛ بینم به بستیم؛ تواند به خطرناک به خاطرناک؛ ما به با؛ اینکه به ینکه؛ دوستان به دوستا؛ باید به یابی؛ عبیر به خیبر؛ خیبر به خمیر به خیمر.
- ۵- حذف و نادیده گرفتن نقاط کلمات و درهم‌آمیختن آن. مثلاً تبدیل بود به یود؛ خاک به حاک؛ چیز به جیز. همچنین حذف و یا پرش از کلماتی که نقطه زیادی دارند.
- ۶- چسباندن کلمات به یکدیگر و عدم توانایی در تفکیک صحیح آن‌ها.
- ۷- دایره ضعیف واژگانی و تجربه بسیار ناچیز در روخوانی.
- ۸- جایگزین کردن یک کلمه به جای کلمه دیگر (مثلاً تغییر افعال به سلیقه خود)
- ۹- مکث طولانی و بسیار زیاد روی کلمات.

رحیمی گلوگاهی و بختیاری مرکیه (۱۴۰۰) در پژوهش خویش به این نتایج رسیده‌اند که وضعیت سخن‌گفتن و خواندن دانش‌آموزان مورد مطالعه در سال‌های اخیر نسبت به گذشته تا حدودی بهبود یافته است. در این تحقیق مشخص شده که درصد هر دو مهارت زبانی سخن‌گفتن و خواندن در پایه چهارم نسبت به دو پایه دیگر، پایین‌تر و کم‌ترین درصد مربوط به مهارت سخن‌گفتن است. سعیدی و همکاران (۱۳۹۷) نیز در پژوهش خود به تأیید فرضیه همبستگی بین مهارت‌های زبانی و اجتماعی کودکان نارساخوان پرداخته‌اند. یعنی هرچه مهارت‌های زبانی بیشتر باشد، مهارت‌های اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود و برعکس.

مصباح و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود نشان داده‌اند که آموزش تکلیف‌محور در مقایسه با روش سنتی دستور و ترجمه، بر مهارت خواندن و درک مطلب زبان انگلیسی دانشجویان مامایی تأثیر بیشتری دارد. این روش سرعت و انگیزه دانش‌آموزان را برای خواندن متون افزایش می‌دهد. همچنین یافته‌های حاصل از این پژوهش مؤید این نکته است که استفاده از این روش در کشور ما امکانپذیر بوده و در تقویت مهارت خواندن و درک مطلب دانشجویان مؤثر است. بنیسی (۱۴۰۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که باید مشکل روانخوانی دانش‌آموزش را با استفاده از دو راهکار استفاده از کارت آموزشی و تهیه تابلو ارزشیابی توصیفی بهبود ببخشد. دستان (۱۳۹۸) در تحقیق خود نشان داده است که با استفاده از بازی‌های آموزشی و بکارگیری روش‌های نوین می‌توان انگیزه آنان را بالا برد. او به کمک بازی‌ها و روش‌های نوین توانسته است در بهبود مشکل روخوانی و روانخوانی دانش‌آموزان‌اش در کلاس دوم ابتدایی گام‌های مهمی بردارد. این روش در مرحله ابتدایی می‌تواند بازخوردهای بسیار برجسته‌ای داشته باشد. هرچه سن دانش‌آموز بالاتر برود، از میزان تأثیرگذاری این روش کمتر خواهد شد. علی‌پور صنوبری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خویش به تأثیر آموزش مبتنی بر نرم‌افزار آموزشی خانواده‌محور در مهارت‌های خواندن دانش‌آموزان با اختلال خواندن اشاره می‌کنند ($P < 0.05$). نوروزی و پایان (۱۴۰۲) نیز به این نتیجه رسیده‌اند که راهکارهایی همچون استفاده از روش‌های نوین تدریس (از جمله مشارکت دانش‌آموزان در تدریس و قرائت گروهی)، برگزاری محافل انس با قرآن کریم، برگزاری نمایشگاه و انجام سایر فعالیتهای جانبی و داوطلبانه توسط دانش‌آموزان به نحو چشمگیری می‌تواند در فرایند روخوانی قرآن کریم تأثیرگذار باشد.

زین‌العابدینی (۱۳۹۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که می‌توان مشکل خواندن دانش‌آموز خودش را با استفاده از تمرینات و راهکارهایی همچون انجام تمرینات مربوط به تقویت حافظه دیداری و شنیداری، استفاده از روش‌های آوایی و کل‌خوانی، انجام تمرینات مربوط به شناخت بهتر حروف الفبا، داستان‌خوانی، خواندن به کمک وسایل کمک‌آموزشی، استفاده از وسایل و بازیهای معلم‌ساخته، استفاده از روش چندحسی فرنالد، تشویق‌های کلامی و غیرکلامی و استفاده از تمرینات افزایش دقت و تمرکز تا حدودی حل کرد. همچنین شناسایی سریع اختلالات و علل آن‌ها در پایه‌های اول و دوم ابتدایی کمک زیادی به رشد و پیشرفت دانش‌آموز خواهد کرد. گزارش فلچر و فورمن به نقل از سیف‌نراقی و نادری (۱۴۰۰) حاکی از این حقیقت است که ۸۰ درصد چنین کودکانی با تشخیص زودهنگام و از طریق آموزش ویژه به مهارت خواندن در حد پایه تحصیلی خود دست خواهند یافت.

نجفی‌پازکی (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیده است که رابطه مستقیمی میان نوع خط کتاب‌های درسی دوره ابتدایی و مهارت خواندن وجود دارد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که سرعت و دقت دانش‌آموزان در خط نسخ همواره بهتر بوده است. اگرچه خوشنویسی و خط خوب دانش‌آموزان نیز مهم است، اما نتایج پژوهش (قمری، ۱۳۹۴) نشان می‌دهد استفاده از خط تحریری تأثیر مطلوبی بر وضعیت خوشنویسی دانش‌آموزان نیز نداشته است. این تحقیق بر آنست به سؤالات زیر پاسخ داده و در جهت بهبود و تقویت مهارت روخوانی و روانخوانی متون فارسی و سپس خواندن و درک بهتر برخی از دانش‌آموزان پایه هفتم گام بردارد:

- علل اصلی ضعف مهارت روخوانی دانش‌آموز موردنظر در پایه هفتم کدامند؟

- راهکارهای مناسب و مقتضی برای بهبود و تقویت روخوانی دانش‌آموز پایه هفتم در متون فارسی کدامند؟

روش

این تحقیق با تکیه بر مطالعه کتابخانه‌ای و روش توصیفی-تحلیلی و بکارگیری ابزار مشاهده، مصاحبه، مطالعه مستندات آموزشی آرشیوی و بررسی میدانی و مرحله‌ای سعی دارد وضعیت یکی از دانش‌آموزان پایه هفتم مدرسه متوسطه اول مولاناخالد را بررسی کند که در روخوانی، بسیار ضعیف است. این دانش‌آموز به دلیل وضعیت ویژه‌اش به

صورت آگاهانه انتخاب شده و می‌تواند به عنوان نمونه‌ی آماری مناسبی برای حل مشکل روخوانی دیگر دانش‌آموزان پایه هفتم نیز در نظر گرفته شود.

پس از اشراف کامل به وضعیت خانوادگی و تحصیلی دانش‌آموز هدف، ابتدا برای اطمینان از سلامت جسمی، او را برای معاینه و سنجش بینایی و شنوایی به بهداشت محله معرفی کردم. اختلالات مربوط به توانایی بینایی و شنوایی از جمله مهم‌ترین عوامل مؤثر در ناتوانی‌های خواندن و روخوانی به شمار می‌روند (جی‌گرین، ۱۳۷۹؛ سیف‌نراقی و نادری، ۱۴۰۰: به نقل از مایکل باست و جانسون، ۱۹۶۷). با تأیید سلامت بینایی و شنوایی او در ارزیابی بهداشت محله فهمیدم ضعف او تا حدودی حل‌شدنی بوده و هنوز بسیار دیر نشده است. باید مشکل او را در خانه و مدرسه حل کرد. فریدونی کوچکسرای (۱۴۰۲) در پژوهش خویش بهره‌گیری از جدیدترین یافته‌های علمی در زمینه تغییرات و تحولات آموزشی، یعنی تلفیقی‌بودن، مشارکتی‌بودن و مبتنی بر محیط (مدرسه‌محوری) و انجام عملی طرح بر اساس آنها و حرکت از حافظه‌محوری به مهارت‌محوری و پرورش خلاقیت را سبب بهبود و ارتقای مهارت‌های خواندن و نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان می‌داند.

پنج نفر از بهترین همکلاسی‌هایش را برای راهنمایی و تمرین روخوانی با او در مدرسه و خانه انتخاب کردم. دو نفر از آنها با دانش‌آموز هدف، همسایه بودند و فقط در خانه با او تمرین روخوانی و افزایش سرعت انجام می‌دادند. بقیه همکلاسی‌هایش نیز در مدرسه و در زنگ‌های تفریح به او کمک کرده و نتیجه و وضعیت روخوانی‌اش را به من اطلاع می‌دادند. آنان بسیاری از کاستی‌ها و مشکلات او را در روخوانی به صورت کتبی و چک‌لیست‌گونه به من گزارش می‌کردند. خودم نیز هفته‌ای چهار ساعت با کلاس او درس داشتم و با دقت به بررسی مشکلات پرداخته و بر روند تغییر روخوانی نظارت می‌کردم. هر بار او را به شیوه‌های مختلفی تشویق کرده و نشان مثبت در دفترنمره برایش می‌گذاشتم. از نظرات و پیشنهاد همکلاسی‌های او بسیار سود بردم. از خودش نیز خواستم به فایل‌های صوتی روخوانی متون کتابهای درسی و به ویژه کتاب‌های زبان فارسی گوش دهد و پس از آن صدایش را ضبط نماید و دوباره به آن گوش دهد و برای همکلاسی‌های همیارش پخش کند تا نکات موردنیاز را به او گوشزد کنند. این روش به نوعی می‌تواند آموزشی تکلیف‌محور به شمار آید و در مقایسه با روش‌های سنتی کم‌کاربرد کارآیی بیشتری داشته باشد. مصباح و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق خود نشان داده‌اند که آموزش تکلیف‌محور در مقایسه با روش سنتی دستور و ترجمه، بر مهارت خواندن تأثیر بیشتری دارد.

در کنار این برنامه، از مشاور مدرسه نیز خواستم به بررسی دقیق ریشه بیزاری او و دل‌سردی‌اش نسبت به درس و مدرسه بپردازد و همسو با این برنامه‌ی تقویتی، ما را همراهی کند. با گذشت زمان، روخوانی او اندک اندک تغییر بسیار محدودی کرد. می‌توان گفت یکی از علت‌های ضعف دانش‌آموز ما در روخوانی ناشی از گوشه‌گیری و عدم ارتباط صحیح و ضروری با گروه همسالان خودش بود که با اجرای برنامه مورد اشاره و راهنمایی‌های مشاور مدرسه تا حدودی برطرف شده است. سعیدی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به تأیید فرضیه همبستگی بین مهارت‌های زبانی و اجتماعی کودکان نارساخوان پرداخته‌اند. یعنی هرچه مهارت‌های زبانی بیشتر باشد، مهارت‌های اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود و برعکس. گرچه خواندن امری فردی است، اما به عنوان بخشی از نظام زبانی، در ارتباط با عوامل محیط است و از آنها تأثیر پذیرفته و بر رویشان تأثیر می‌گذارد. «زبان به عنوان یک ابزار ارتباط اجتماعی، خود تحت تأثیر عوامل اجتماعی متعددی رشد می‌کند. از جمله این عوامل والدین، رسانه‌های گروهی، توانایی خواندن، معلمان و مدرسه هستند» (همان، ۱۳۹۷).

یافته‌ها

پس از حدود چهار ماه از برنامه‌ریزی و اجرای آن جهت بهبود مهارت روخوانی دانش‌آموز هدف، اکنون رفته‌رفته روخوانی‌اش نسبت به قبل بهتر شده است. او پیشتر خودسرانه حروفی را به کلمات اضافه می‌کرد؛ حروف اضافه به

جملات می‌افزود؛ ابدال‌های زیادی انجام می‌داد؛ حروف کلمات را جابجا می‌خواند، کلمات را مرخم و مشوش می‌کرد؛ نقطه کلمات را نادیده و نامرتب می‌خواند؛ تفکیک صحیحی از واژگان جملات نداشت. اکنون پس از مشاهده و ارزیابی فایل‌های صوتی ضبط‌شده ابتدای سال تحصیلی و فایل‌های صوتی اواسط سال، این نتیجه حاصل شد که بسیاری از این کاستی‌ها را کم کرده و در صدد رفع آنها می‌باشد. او که پیشتر تقریباً نمی‌توانست هیچ کلمه‌ای را در یک جمله کوتاه به درستی بخواند، اکنون می‌تواند کلمات ساده را بدون مشکل بخواند و رفته‌رفته درک بهتری نسبت به تفکیک کلمات جمله داشته باشد که مقدمه روخوانی درست به شمار می‌آید. همچنین مشاهده شد که سرعت خواندن او نسبت به ابتدای سال تحصیلی و ارزیابی اولیه بیشتر شده است و در عین حال نیز با دقت بیشتری متون درسی را می‌خواند. با نگاهی به جدول شماره ۱ و ۲ بهتر می‌توان این تغییر نسبتاً محدود و در همان حال، امیدوارکننده را دید و با یکدیگر مقایسه کرد. متون آزمودنی ارزیابی تمام مراحل بیشتر از کتاب پیام‌های آسمان و فارسی پایه هفتم به صورت تصادفی انتخاب شده است.

جدول ۱. وضعیت دانش‌آموز هدف در ارزیابی اولیه و پیش از اجرای برنامه تقویتی

ردیف	جمله	سرعت خواندن	ضریب دقت	تعداد کلمات صحیح
۱	عنوان ۲ تا ۳ کلمه‌ای	حدود ۱۵ تا ۲۰ ثانیه	تا حدودی کم	صفر یا یک کلمه
۲	۵ کلمه‌ای	۳۰ ثانیه و بیشتر	کم	یک و گاهی دو کلمه
۳	۱۰ کلمه‌ای	۱ دقیقه و بیشتر	خیلی کم	دو تا سه کلمه
۴	۱۵ کلمه‌ای	۹۰ ثانیه و بیشتر	خیلی کم	سه تا چهار کلمه
۵	۲۰ کلمه‌ای	۲ دقیقه و بیشتر	خیلی خیلی کم	حدود پنج کلمه

جدول ۲. وضعیت دانش‌آموز هدف پس از اجرای برنامه تقویتی

ردیف	جمله	سرعت خواندن	ضریب دقت	تعداد کلمات صحیح
۱	عنوان دو تا سه کلمه‌ای	حدود ۱۰ تا ۱۵ ثانیه	خوب	یک و گاهی دو کلمه
۲	۵ کلمه‌ای	۲۰ ثانیه یا کمی بیشتر	تا حدی خوب	دو کلمه و بیشتر
۳	۱۰ کلمه‌ای	حدود ۴۵ تا ۵۵ ثانیه	قابل قبول	سه تا چهار کلمه
۴	۱۵ کلمه‌ای	حدود ۱ دقیقه	کم	حدود پنج کلمه
۵	۲۰ کلمه‌ای	حدود ۹۰ ثانیه	کم	شش تا هشت کلمه

از مقایسه این دو جدول می‌توان تغییر نسبتاً محدود و امیدبخش دانش‌آموز هدف را به طور واضح دید. هرچند این تغییر، بسیار اندک و آهسته به نظر می‌رسد، اما با تمرین و تکرار مسیری که به دانش‌آموز هدف آموخته شده است،

بهتر و در سال‌های آینده بیشتر خواهد شد. باید این نکته بسیار مهم را فراموش نکنیم که اگر همین برنامه در دوران ابتدایی و در همان پایه سوم و چهارم اجرا می‌شد، نتیجه بسیار بهتری می‌داشت و منجر به ضعف شدید روخوانی و دلسردی دانش‌آموز هدف نسبت به درس و تحصیل نمی‌شد. داستان (۱۳۹۸) و زین‌العابدینی (۱۳۹۸) نیز در پژوهش‌های خویش به این نتیجه رسیده و بر حل این ضعف در سنین پایین و دوران ابتدایی تأکید کرده‌اند. نقش و جایگاه بسیار مهم معلمان ابتدایی در زمینه شناسایی علل اینچنین ضعف‌ها و بررسی و رفع آن‌ها غیرقابل‌انکار است. دانش‌آموز هدف که پیشتر با همکلاسی‌هایش ارتباط زیادی نداشت و می‌توان گفت گوشه‌گیر و منزوی بود، اکنون به دلیل همیاری و همکاری چند نفر از دانش‌آموزان برتر و محبوب کلاس در اجرای برنامه، با تعداد زیادی از آنان گرم‌تر و صمیمی‌تر رفتار می‌کند و در مقابل نیز، مورد توجه بسیاری از آنها نیز قرار گرفته است. سعیدی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به تأیید فرضیه همبستگی بین مهارت‌های زبانی و اجتماعی کودکان نارساخوان پرداخته‌اند. یعنی هرچه مهارت‌های زبانی بیشتر باشد، مهارت‌های اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود و برعکس. هنگامی که دانش‌آموز هدف، همراهی و دلسوزی همکلاسی‌ها و نظارت معلمش را درخصوص خود دید، رضایت‌خاطر بیشتری از مدرسه و تحصیل داشته و احساس بودن و کنش‌گری بهتری پیدا کرده و رابطه دوستانه‌تری با همکلاسی‌هایش داشته است. این تغییر می‌تواند ناشی از یکی از دو علت یا هر دوی آنها باشد. اول اینکه مهارت روخوانی دانش‌آموز هدف و به تبع آن مهارت کلامی‌اش در نتیجه برنامه تقویتی بهتر شده و در نهایت منجر به ارتباط و پیوند بهتری با همکلاسی‌هایش شده است. و دوم اینکه خود برنامه تقویتی مشارکتی باعث ارتباط و هماهنگی بیشتر دانش‌آموز هدف با همکلاسی‌هایش شده است. جدول‌های شماره ۳ و ۴ نیز این مسأله را به خوبی نشان می‌دهند.

جدول ۳. وضعیت دانش‌آموز هدف در مشارکت‌های کلاسی و ارتباط دوستانه‌تر با همکلاسی‌هایش قبل از اجرای برنامه تقویتی

ردیف	مشارکت در کلاس و کارهای گروهی	ارتباط با دانش‌آموزان همیار	ارتباط با دیگر همکلاسی‌ها
۱	بسیار کم و به ندرت	کم	بسیار کم

جدول ۴. وضعیت دانش‌آموز هدف در مشارکت‌های کلاسی و ارتباط دوستانه‌تر با همکلاسی‌هایش بعد از اجرای برنامه تقویتی

ردیف	مشارکت در کلاس و کارهای گروهی	ارتباط با دانش‌آموزان همیار	ارتباط با دیگر همکلاسی‌ها
۱	نسبتاً خوب و در حد متوسط	تا حدودی زیاد	نسبتاً خوب

بنابراین می‌توان گفت رابطه معناداری میان درگیرکردن و مشارکت‌دادن دانش‌آموز هدف و میزان ارتباط و صمیمیت او با همیاران و سایر همکلاسی‌ها وجود دارد. بدین معنا که هرچه میزان مشارکت و همراهی‌اش با کلاس بیشتر شده است، به همان اندازه نیز احساس صمیمیت و دوستی بیشتری با همکلاسی‌ها و به‌ویژه همیارانش پیدا کرده است. به عبارت دیگر، دانش‌آموز هدف، ناخودآگاه و به طور ضمنی به تقویت مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی خود با همکلاسی‌هایش پرداخته است. می‌توان گفت تقویت این مهارت بر رابطه دانش‌آموز هدف با معلم، دیگر دانش‌آموزان مدرسه و عوامل اجرایی و حتی دیگران نیز تأثیرگذار باشد. این یافته با نتایج پژوهش نوروزی و پایان (۱۴۰۲) و در برخی جهات با نتایج پژوهش سعیدی و همکاران (۱۳۹۷) همسو است.

دانش‌آموزان همیار و دیگر همکلاسی‌ها نیز با روحیه مشارکت و همیاری بهتر آشنا شده و کلاس خویش را به عنوان جامعه‌ای کوچکتر در نظر می‌گیرند و محتملاً در آینده نیز نسبت به جامعه و هم‌نوع خود احساس مسئولیت‌پذیری بیشتری خواهند داشت. دانش‌آموزان ناظر، نسبت به توجه و اهتمام معلم خویش به موردی ظاهراً خرد در کلاس بسیار واکنش نشان دادند و همچون ذره‌بینی حساس رفتار و عملکرد من و نیز دانش‌آموز هدف و همیارانش را با علاقه و شوق زیادی زیر نظر گرفتند تا نتایج حاصل از آن را با چشم خود ببینند. آنان نیز به نوعی خودشان را در قبال این موضوع، مسئول دانسته و با اشتیاق فراوانی می‌خواستند به هر شیوه‌ی ممکن به دانش‌آموز هدف کمک کنند تا وضعیت روخوانی و به طور کلی وضعیت تحصیلی‌اش بهتر شود.

بحث و نتیجه‌گیری

ریشه‌ی بسیاری از مشکلات دانش‌آموزان به شرایط بد و نامناسب خانوادگی برمی‌گردد. به دلایل متعدد و بسیار دامنه‌داری، ارتباط معلم و آگاهی او از شرایط دانش‌آموزان، خارج از مدرسه بسیار ناچیز و در حد صفر است. این امر باعث می‌شود همه را با یک چشم دیده و انتظاری یکسان از آنان داشته باشد. البته این تنها معلم نیست که همه دانش‌آموزان‌اش را با یک چشم می‌بیند، بلکه حتی خود جامعه و سیستم آموزشی نیز همین رویکرد را دارند و می‌توان گفت بیشتر برنامه‌های آموزشی و پرورشی تحت‌الشعاع این امر هستند و به قول معروف از ماهی انتظار پرواز و از لاک‌پشت انتظار سرعت خرگوش را دارند و کم‌ترین توجه را معطوف به توانایی و استعداد دانش‌آموزان در زمینه خاص خود می‌کنند.

با توجه به یادداشت‌ها و بررسی فایل‌های صوتی روخوانی اولیه و فایل‌های پس از اجرای برنامه تقویتی، هم‌اکنون دانش‌آموز ما پیشرفت زیاد و قابل ملاحظه‌ای در روخوانی متون درسی نکرده است و ما نیز چنین ادعایی نمی‌کنیم، اما نشانه‌های تغییر در روخوانی او به وضوح دیده می‌شود. او در ابتدا با بی‌میلی و سرعت بسیار پایین یک جمله ساده از کتاب پیام‌های آسمان یا فارسی را پس از مشقت فراوان و اشتباه‌های زیادی می‌خواند. پس از راهنمایی او و تبیین اهداف روخوانی صحیح و تأثیرات آن در دیگر دورس و همچنین آینده شغلی حرفه مورد علاقه‌اش، نگرش و انگیزه او برای روخوانی متون درسی بیشتر شده و تأثیر فراوانی بر عملکردش گذاشته است. این نتیجه با یافته‌ی پژوهش رسول‌زاده (۱۳۹۷) همسو است. درست است که هنوز سرعت زیادی در خواندن ندارد و هنوز دایره واژگانی‌اش ضعیف است، اما این مهارت‌ها نیز رفته‌رفته و با تمرین بیشتر در آینده برطرف خواهد شد.

کم نیستند دانش‌آموزانی که به خاطر شرایط بسیار نامساعد خانوادگی، ضعف سیستم آموزشی و کم‌توجهی معلمان از درس و مدرسه دلسرد هستند و توفیق کمتری در این زمینه به دست می‌آورند. دانش‌آموزانی که باید در مرحله ابتدایی شناسایی شده و راهکارهایی مناسب جهت بهبود مهارت‌هایشان ارائه و اجرا گردد، زیرا حل بسیاری از مشکلات آموزشی و پرورشی در سنین بالاتر بسیار سخت و گهگاهی نیز غیرممکن است. زین‌العابدینی (۱۳۹۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که شناسایی سریع اختلالات و علل آن‌ها در پایه‌های اول و دوم ابتدایی کمک زیادی به رشد و پیشرفت دانش‌آموز خواهد کرد. بنابراین نباید برای حل مشکل دانش‌آموز هدف ما انتظار معجزه داشت، زیرا می‌بایست در مراحل پایینتر و در دوره ابتدایی از پیشروی این مشکل جلوگیری کرده و درمان می‌شد.

مهارت روخوانی و سپس خواندن، پایه و اساس رشد در دیگر دروس است و چنانچه دانش‌آموز آن را به خوبی یاد نگرفته باشد، بدون شک نمی‌تواند در بقیه دروس نیز پیشرفت کند. در میان علل یا ارکان سه‌گانه بالا، پیشینه خانوادگی در امر خواندن و روخوانی بسیار حائز اهمیت است. رسول‌زاده (۱۳۹۷) در پژوهش خود خانواده را به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مهارت خواندن دانسته است. همچنین اشاره می‌کند که در اکثر مطالعات صورت‌گرفته، میان پیشینه خانوادگی دانش‌آموزان و رشد مهارت خواندن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین رسول‌زاده

(۱۳۹۷؛ به نقل از صمدی، ۲۰۱۳) به این نتیجه رسیده است که عوامل مربوط به خانواده (وضعیت اقتصادی-اجتماعی، تحصیلات والدین، منابع آموزشی موجود در خانه و نگرش والدین نسبت به خواندن) بر عملکرد دانش‌آموزان ابتدایی در مهارت خواندن تأثیر معناداری دارند. این نتیجه با یافته‌های پژوهش علی‌پور صنوبری و همکاران (۱۳۹۸) و محمدی کیهادی و عموزاد مهدیرجی (۱۴۰۱) نیز همسو می‌باشد که بر نقش حیاتی خانواده و تأثیر آن بر همه مهارت‌ها و به ویژه مهارت خواندن تأکید دارند.

فریدونی کوچکسرای (۱۴۰۲) بهره‌گیری از جدیدترین یافته‌های علمی در زمینه تغییرات و تحولات آموزشی، یعنی تلفیقی بودن، مشارکتی بودن و مبتنی بر محیط (مدرسه‌محوری) و انجام عملی طرح بر اساس آنها و حرکت از حافظه‌محوری به مهارت‌محوری و پرورش خلاقیت را سبب بهبود و ارتقای مهارت‌های خواندن و نوشتن و آداب و مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان می‌داند. دانش‌آموزان همیار و دیگر همکلاسی‌های دانش‌آموز هدف ما نیز با روحیه مشارکت و همیاری آشنا تر شده و کلاس خویش را به عنوان جامعه‌ای کوچکتر در نظر می‌گیرند و در آینده نیز نسبت به جامعه و هم‌نوع خود احساس مسئولیت‌پذیری بیشتری خواهند داشت. آنان یاد خواهند گرفت که بسیاری از امور به ظاهر خرد جامعه عواقب سنگینی به دنبال خواهند داشت و ضروری است نسبت به آنها بی‌تفاوت نباشند. نسل نو نسبت به توجه و اهتمام معلم به موارد خرد و کلان در کلاس بسیار واکنش‌پذیر است و همچون ذره‌بین حساس رفتار، عملکرد و واکنش معلم را نسبت به موضوعات ریز و درشت دانش‌آموزان بررسی می‌کند. روش بکاررفته، نوعی آموزش تکلیف‌محور است و در مقایسه با روش‌های سنتی کم‌کاربرد کارآیی بیشتری دارد. این نتیجه با پژوهش مصباح و همکاران (۱۳۹۳) همسو است. آنان در تحقیق خود نشان داده‌اند که آموزش تکلیف‌محور در مقایسه با روش سنتی دستور و ترجمه، بر مهارت خواندن تأثیر بیشتری دارد. این نتیجه همچنین با پژوهش نوری و پایان (۱۴۰۲) نیز همسو است. آنان به این نتیجه رسیده‌اند که راهکارهایی همچون استفاده از روش‌های نوین تدریس (از جمله مشارکت دانش‌آموزان در تدریس و قرائت گروهی)، برگزاری محافل انس با قرآن کریم، برگزاری نمایشگاه، بیان مباحث اخلاقی، و انجام سایر فعالیتهای جانبی و داوطلبانه توسط دانش‌آموزان به نحو چشمگیری می‌تواند در فرایند روخوانی قرآن کریم و علاقمند نمودن دانش‌آموزان به مفاهیم دینی و قرآنی تأثیرگذار باشد. این یافته همچنین با یافته پژوهش سعیدی و همکاران (۱۳۹۷) نیز همسو است. آنان در پژوهش خود به تأیید فرضیه همبستگی بین مهارت‌های زبانی و اجتماعی کودکان نارساخوان پرداخته‌اند. یعنی هرچه مهارت‌های زبانی بیشتر باشد، مهارت‌های اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود و برعکس.

تشکر و قدردانی

از عوامل محترم اجرایی دبیرستان متوسطه اول مولاناخالد نقشبندی سنندج، همکاران گرامی، دانش‌آموز هدف و مادرش و دانش‌آموزان همیارم نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسنده بیان نشده است»

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

References

- Alipour Senobari, Ali. Alizadeh, Hamid. Aliakbar Arjomandnia. Saeed Hasanzadeh (2019). The effectiveness of family-centered educational software on reading skills in elementary school students with reading disorders, *Quarterly Journal of Psychology of Exceptional Individuals*, Allameh Tabatabaie University, Year 9, No. 36, 1-13 [In Persian]
- Akbari, Elahe (2011). *Learning Disorders (Reading, Writing, Mathematics)*, Tehran, Nazari Publications, Vol. 1 [In Persian]
- Banisi, Vahid (2023). How was I able to improve the fluency reading problem of the sixth grade student of Hajrat Ichi School? *Journal of Mental Health in school*, Vol. 1, No. 1, 1-15 [In Persian]
- Dastan, Fatemeh (2020). How I was able to solve my students' reading and spelling problems in the second grade of elementary school, *National Conference on Professional Research in Psychology and Counseling with the Approach of New Achievements in Educational and Behavioral Sciences*, March 5th. [In Persian]
- Fereydouni Koucheksaraei, Asal (2023). Strategies for Enhancing Students' Reading and Comprehension Skills Using Action Research, *Eighth National Conference on New Approaches in Education and Research*, Mazandaran- Mahmoudabad, December 20th and December 1st. [In Persian]
- Flood, James. Salus, Peter H (1980). *Language and Language Skills*, Translated by Ali Akhshini, Mashhad, Cultural Office of Astan Quds Razavi, Vol. 1 [In Persian]
- Ghamari, Heydar (2015). An opinion survey on the appropriateness of the calligraphy used in the first grade's Farsi textbook, *Quarterly Journal of Education*, Vol. 3, No. 121, 141-172 [In Persian]
- Jay Green, Lawrence (1990). *Learning disabilities and your child*, Translated by Mohammad Bagher Moghimi Azari, Tabriz, Ahrar Tabriz Publications, Vol. 1 [In Persian]
- Mesbah, Mojgan. Faghani, Masoumeh. Masoumeh, Adib. Fatemeh Salamat (2014). The effect of task-based learning on English reading and comprehension skills of midwifery students, *Journal of Comprehensive Nursing and Midwifery*, Vol. 24 No. 73, 72-79 [In Persian]
- Mohammadi Kiadehi, Mahjabin. Amouzad Mahdiraji, Neda (2022). The Effect of Family-School Relationship in Advancing Educational and Training Goals, *Seventh National Conference on New Approaches in Education and Research*, Mazandaran- Mahmoudabad. [In Persian]
- Najafi Pazoki, Masoumeh (2018). The orthography of Persian books and its relation to read-aloud skill of 1st to 3rd grade primary school students, *Journal of teaching Persian to speakers of other languages*, Vol. 7, No. 15, 97- 118 [In Persian]
- Norouzi, Forouzandeh. Payan, Katayoun (2023). How was I able to increase the reading and fluency of the Quran in students by using various teaching methods?, *Eighth National Conference on New Approaches in Education and Research*, Mazandaran- Mahmoudabad, 20th of December and 1st of December. [In Persian]
- Rahimi Galougahi, ome leyla. Bakhtyari Markye, Farzad (2022). Study of speaking and reading language skills of second grade elementary school students in Galougah County, *The Journal of Research in Persian Language and Literature Education*, Year 2, No. 4, 111-157 [In Persian]
- Rasoulzadeh, Behzad (2018). Meta-analysis of studies related to reading skills in elementary school students, *Scientific Research Quarterly Journal of Teaching Studies*, Year 6, No. 2, 33-48 [In Persian]
- Riff, Sandra. Stern, Judith (2018). *Dyslexia*; Translated by Mohammad Ismail, Elaheh. Tehran: Danjeh Publishing House. Ch. 1. [In Persian]
- Saeedi, Chiman. Hojjatkah Seyed Mohsen. Asiyeh Moradi (2018). The relationship between language skills and social skills in dyslexic children, *Quarterly Journal of Exceptional Children*, 18 (3), 5-14 [In Persian]

- Seif Naraghi, Maryam. Naderi, Ezatollah (2021). *Specific Learning Disabilities*, Tehran, Arasbaran Publications, Vol. 13 [In Persian]
- Zain-al-Abedini, Zohreh (2019). How was I able to solve my student's reading problem and strengthen his reading skills? *Seventh National Conference on Management and Humanities Research*, University of Tehran [In Persian]